

TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE GÜNCEL TARTIŞMALAR

Yayına Hazırlayanlar:

Leylâ Subaşı Uzun
Ümit Bozkurt

Yayına Hazırlayanlar

Leylâ Subaşı Uzun
Ümit Bozkurt

Sayfa Düzeni

Zuhal Akın

Kapak Tasarım

Cem Balcı

ISBN

978 - 975 - 482 - 880 - 1

Baskı Yeri

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASİMEVİ

İncitaşı Sokak No: 10
06510 Beşevler / ANKARA
Tel: 0 (312) 213 66 55

İÇİNDEKİLER

I. BÖLÜM: TÜRKÇE DERS VE ÇALIŞMA KİTAPLARI ÜZERİNE

İlköğretim 1. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Durum Temelli Öğrenme Açısından İncelenmesi <i>Ahmet Güneylı-Pınar Kızılhan</i>	10
İlköğretim Türkçe Programında Yer Alan Kazanımların ve Türkçe Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin "Eleştirel Okuma" Becerisi Açısından Değerlendirilmesi <i>Nigar İpek-Ömür Sadiođlu</i>	26
İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Dersi Çalışma Kitaplarında Yaptıkları Yazma Uygulamalarının İncelenmesi <i>Yasemin Aköz-Fatih Arslan</i>	39
İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerde İçeriğın Niteliđi (1-5 Sınıf) <i>Saliha Karagöz Güzel</i>	53
İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarının İçerik Ve Sözcük Sayısı Bakımından Değerlendirilmesi <i>Celal Demir</i>	66
İmgesel Dil Kullanımı Yönüyle İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi <i>İbrahim Kıbrıs</i>	81
Türkçe Ders ve Öğrenci Çalışma Kitaplarının Atasözleri Ve Özdeyişler Açısından İncelenmesi <i>Saadettin Keklik</i>	95
İlköğretim Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarında Kullanılan Atasözü Ve Deyimlere Yönelik Bir Sözcük Çalışması <i>Esra Lüle Mert</i>	113
İlköğretim 6-8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Anlamı Bilinmeyen Sözcükler Açısından Değerlendirilmesi <i>Ömer Çiftçi-M. Akif Çeçen</i>	122
Dilbilgisi Öğretimi Çerçevesinde Türkçe Ders Ve Öğrenci Çalışma Kitapları <i>İlker Aydın</i>	137
İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Dersi Çalışma Kitaplarındaki Etkinliklerin Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre Değerlendirilmesi <i>Havva Yaman-Yonca Koçmar-Tuba Çiftlik-Hakan Sancak</i>	158

DİLBİLGİSİ ÖĞRETİMİ ÇERÇEVESİNDE TÜRKÇE DERS VE ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KİTAPLARI

İlker AYDIN*

ÖZET

Dilbilgisi öğretiminin temel amacı gerek birinci dil gerekse ikinci dil ediniminde olsun öğrencilere dili doğru ve etkili kullanma yetisi kazandırmaktır. Günümüz dil öğretiminde, dilbilgisi derslerinin neleri kapsamı gerektiği ve öğrenme hedeflerinin öğrencilere nasıl sunulacağı dilbilgisi öğretiminin temel tartışma konusunu oluşturmaktadır. Yöntem bağlamında, tartışmalar daha çok biçim-odaklı ve anlam-odaklı bakış açıları üzerine temellenmektedir. Biçim odaklı dilbilgileri dilin yapısıyla ilgili açıklamaları öncelerken, anlam odaklı dilbilgileri ise dilin kullanımsal özelliklerini incelemektedir. Türkçe öğretim programında dilbilgisine yönelik kazanımlar öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerle verilmeye çalışılmış, konulara yönelik açıklamalar öğretmen kılavuz kitaplarında yer verilmiştir. İkinci dil öğretiminde kullanılan 'algısal dikkati yükseltme', 'üretici uygulama', 'örtük öğretim' gibi bazı yöntemlerin öğrenci çalışma kitaplarında yer aldığı saptanmıştır. Çalışma temelde üç bölüme ayrılmıştır: Birinci bölümde dilbilgisi öğretimiyle ilgili genel yaklaşımlar ve yöntemler ele alınmış; ikinci bölümde dilbilgisi kazanımları doğrultusunda, öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlikler incelenmiş; üçüncü bölümde ise Türkiye genelinde yapılan özel bir sınavın verilerine dayanarak öğrencilerin zorlandıkları dilbilgisi konuları saptanmaya çalışılmış ve alternatif modeller sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: *Türkçe dilbilgisi, dilbilgisi öğretimi, dilbilgisi etkinlikleri, yöntem, öğrenci çalışma kitabı*

GİRİŞ

Bu araştırmanın genel amacı, İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı'nda belirtilen *dilbilgisine* yönelik amaç ve kazanımlar çerçevesinde, İlköğretim 6-8. Sınıf Türkçe Öğrenci Çalışma Kitapları'ndaki dilbilgisi etkinliklerini incelemektir. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Dilbilgisi konularının sınıflara göre dağılımı nasıldır? Konu dağılımında herhangi bir ölçüt izlenmiş midir?

* Yrd. Doç. Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dilbilim Bölümü (ilkaydin67@hotmail.com)

2. Dilbilgisi konuları çalışma kitaplarında nasıl ele alınmıştır? Konuların öğretimine yönelik her hangi bir yöntem önerilmiş midir?
3. Dilbilgisine yönelik etkinliklerin sınıflara ve konulara göre dağılım oranı nedir?
4. Sınıflara göre öğrencilerin öğrenmede en çok zorlandıkları dilbilgisi konuları hangileridir?

1. Kuramsal Çerçeve

Konuşucuya anadilinde konuşma ve kendine söyleneni, okuduğunu anlama olanağı veren örtük ve bilinçlenmemiş edinçten, bir dilin ustalıklı kullanımına kadar dilbilgisi sözcüğünün birçok anlamı vardır. "Dilbilgisi dilin ses, biçim ve anlam dizgesidir. Bütün dillerin dilbilgisi vardır, her dil kendine özgü dilbilgisine sahiptir" (Beverly, 2007: 1). Aynı dili konuşan kişi, bir başkasıyla iletişim kurabilir, çünkü onlar bu dilin dilbilgisi dizgesini ve yapısını bilmektedirler. Bu dilbilgisinin anlamlı kuralıdır. Türkçenin doğal konuşucusu olan öğrenciler Türkçe dilbilgisini bilir, Türkçe sözcüklerin seslerini tanır, bu sözcüklerin anlamını bilir ve sözcükleri birleştirerek, farklı yollarla anlamlı tümceler kurabilirler. Azar'ın da belirttiği gibi, dilbilgisi olmadan anlamlı iletişim kurabilmek için insanların sadece kişisel sözcükleri, sesleri, tasarıları ve vücut dilleri olacaktı (Azar, 2007: 3).

Dilbilgisi, çok gelişmiş ve karmaşık bir yapı sergileyen dilin dizgesini ortaya koymayı, dizgeyi oluşturan kuralları saptamayı ve bunları tutarlı bir biçimde açıklamayı amaçlayan bir çalışma alanıdır. Dilbilgisi çalışmaları daha çok sözcüklerin yapılarını ve tümcelerin kuruluşlarını ortaya koymaya çalışan çözümlenmelerdir.² Her çocuk, kendi anadilini öğrenirken, bu dilin dilbilgisini de yeniden kurar. Çok basit gibi görünen bu olay, aslında çok karmaşık ve açıklanması zor bir süreçtir. Çünkü dilin kazanılması, çocuğun bilişsel ve duyuşsal gelişimiyle ilintilidir. Hiçbir anne ya da baba, çocuğuna dilbilgisi kurallarını öğretmediği halde; bütün çocuklar anadilini okul öncesi dönemde konuşmaya başlamaktadır. Bu bağlamda dilbilgisi öğretiminin çocuğun bilişsel ve duyuşsal düzeyine göre düzenlenmesi hayati önem taşımaktadır. 6-8. sınıf öğrencileri soyut işlemler döneminde olduğu için, dilbilgisinin soyutlama içeren içeriğini algılayabilir ve anlamlandırabilirler.

Dilbilgisi öğretimi denildiğinde, şimdiye kadar hep akla ikinci dil edinimindeki dilbilgisinin yeri gelmiştir. Oysa anadilinin dilbilgisinin öğretiminde de temel amaç, öğrencilerin ana dillerinde etkili iletişim kurmasıdır. Öğrencilerin dinlediklerini, okuduklarını doğru anlamları; duygu ve düşüncelerini doğru, düzenli ve etkili bir şekilde anlatmaları Türkçe öğretiminin temel amaçlarındanıdır. Bu çerçevede, Türkçede dilbilgisi öğretimine geçmeden önce, dilbilgisi öğretimi konusundaki genel yaklaşım ve tekniklere değinmek yararlı olacaktır.

2 Örnek dilbilgisi çözümlemesi için bkz. Aydın, İ. (2009). Anadili Dersinin Etkinlik Alanları ve Dilbilgisi *Milli Eğitim*, 181, 20-52.

1.1 Bazı Yeni Dilbilgisi Öğretimi Yaklaşım ve Teknikleri

Güncel dilbilgisi öğretimi yöntemleri, dilbilgisi öğretiminin daha çok bağlama dayalı ve iletişimsel düzlemde uygulanma zorunluluğunu öngörmektedir. Celce-Murcia (1991), dilbilgisinin hiçbir zaman kendi içinde bir amaç olarak öğretilmeyeceğini; fakat anlam, sosyal faktörler, söylem ya da bu faktörlerin birleşimiyle ilintili olarak öğretileceğini savunur. Benzer biçimde Hedge'e göre, dil betimlemesindeki güncel gelişmeler dili, yapısal bir dizgenin üstünde, üç temel bakış açısı olan bir dilbilgisi olarak görür. Yani *anlam olarak dilbilgisi* (dilini sadece yapı ve biçim dizgesi olmadığını, farklı dilbilimsel anlamlar da içerdiğini öngören yaklaşım); *söylem dilbilgisi* (yani dil, ayrı tümceler olarak görülmemeli; anlamı farklı biçimde oluşturulabilen ve gerçekleştiği farklı durumlara göre değer kazanan sözlü ya da yazılı söylem); *dilbilgisi ve biçim* (dilbilgisinin bu yönü ise, yazılı/sözlü dil, biçimsel ve biçimsel olmayan üslup gibi farklı üslup ve çeşitliliğe göre uygun dilbilgisi yapısı seçimine gönderme yapar) (2000: 153-157).

Öğrenciler için, sadece dilbilgisel yapıların doğru olarak nasıl üretildiğini öğrenmek değil, bu yapıların anlamlı ve etkili bir şekilde nasıl kullanıldığını öğrenmek de önemlidir. Bu bağlamda, Larsen-Freeman dilbilgisinin en kapsamlı kavramsallaştırması olan *biçim, anlam ve kullanıma* dayalı üç boyutlu dilbilgisi modelini önerir. Birinci boyut; sesbilim, yazıbilim, göstergebilim, biçimbilim ve sözdizimini içeren dilin biçimine göndermede bulunurken ikinci boyut; sözlükte aranabilen içerikselleştirilememiş bir biçimin asıl anlamına, dilde kodlanmış anlama göndermede bulunur. Üçüncü boyut; söz verme, davet etme, kabul etme, reddetme, özür dileme gibi *sosyal işlevle*, metnin bağıntısına katkıda bulunan *söylemsel kalıpların* da dâhil olduğu, dilde kodlanmış anlama gönderme yapmayan, fakat insanların kullandığı dilden anladığı, dilin kullanımınıdır (Larsen-Freeman, 2003: 35). Kısacası dilbilgisi, insanların dil aracılığıyla iletişim kurmalarına olanak tanıyan sözdizimi (biçim), anlambilim (anlam) ve edimbilimin (kullanım) nasıl birlikte çalıştığının incelenmesidir.

Yeni dilbilgisi öğretimi tekniklerinden bazıları şunlardır (Chen, 2006: 40-41):

1. Bilinçlendirme 'Consciousness-raising task' (Ellis, 1992).
2. Etkileşimli geri bildirim 'Interactive feedback' (Lyster ve Ranta, 1997; Van den Branden, 1997).
3. Algısal dikkati yükseltme 'Perceptual saliency raising techniques' (Doughty, 1991; Doughty ve Varela, 1998).
4. Farkında olma yaklaşımı 'Awareness approach for teaching grammar' (Ellis 1999a).
5. Giriş tabanlı dilbilgisi öğretimi 'Input-based grammar teaching method' (Ellis, 1999b).
6. Sunum-uygulama-üretim 'Presentation-practice-production' (PPP) (Hedge, 2000: 164-166).

7. Söylem dilbilgisi 'Discourse grammar teaching method' (Hudges ve McCarthy, 1998; Carter et al, 2000).
8. Yönlendirmeye dayalı öğretim 'Processing instruction' (Van Patten, 2002).
9. Görev tabanlı dil öğretimi 'Task-based language teaching' (Nunan, 1989; Fotos ve Ellis, 1991; Robinson, 1996; Ellis, 2003).

Bu yöntemlere ilave olarak Paltridge (1994) "bir durum ile", "diyalog kurma", "metin ile", "güdümlü keşif" gibi dilin hem kullanımına hem de biçimine odaklanan bazı iletişimsel yaklaşımlar geliştirmiştir. Bundan başka Ellis (1998; 2002) aşağıda sıralanan biçim odaklı farklı öğretim yöntemleri üzerinde durmuştur (Chen, 2006: 41): 1. Açık öğretim 'Explicit instruction: didactic ve discovery'; 2. Örtük öğretim 'Implicit instruction: non-enhanced input ve enhanced input'; 3. Yapısal giriş 'Structured input'; 4. Üretim uygulaması 'Production practice: controlled ve functional'; 5. Negatif geri besleme 'Negative feedback: implicit and explicit'.

1.1.1 Bazı yaklaşım ve tekniklerin açılımı

Algısal dikkati yükseltme normal durumda göz ardı edilebilecek bir dilbilimsel olguyu öğrencilerin algılayacakları ve farkına varacakları tarzda, biçime odaklanmanın sonucu olarak koyu, altı çizili, italik ya da büyük matbaa harfleriyle açıklamaya çalışan bir yöntemdir. Bu yöntem, Türkçe öğrenci çalışma kitaplarında oldukça sık kullanılmıştır.

Yapısal giriş öğrencilerin hedef yapının farkına varmalarını ve sonra onu anlamalarını sağlayacak biçimde özel olarak hazırlanmış girişi kullanmalarını gerektiren bir yaklaşımdır.

Üretim uygulaması öğrencilerin, metin temelli alıştırmalar yoluyla hedef yapıyı içeren tümceler üretmelerini ister (kontrollü uygulama); öğrenciler bazı durumsal bağlamlarda hedef kalıbı içeren kendi tümcelerini üretmede özgürdür (işlevsel uygulama). Öğrenci çalışma kitaplarında "örnekteki gibi..." ya da "verilen örnekten hareketle..." diye başlayan uygulamalar bu tarz uygulamalardır.

Örtük öğretim yönteminde, öğrenciler açıklayıcı bilgi olmadan hedef yapının nasıl işlediğini çıkarsamak durumundadırlar. İki tür girdi söz konusudur: birincisi hedef yapının algılanması için herhangi bir özel çaba sarf edilmeksizin öğrencilere sunulan verileri ifade eden *geliştirilmemiş* girdi; diğeri ise büyük harf, altını çizme ya da italik yazma gibi yollarla hedef yapıyı belirgin kılarak öğrencilerin dikkatini bunun üzerine çekmeyi amaçlayan *geliştirilmiş* girdidir. Türkçe öğrenci çalışma kitaplarında geliştirilmemiş girdiye dayalı etkinlik örneği bulunmamaktadır. Etkinlikler daha çok geliştirilmiş girdiye dayalıdır. Geliştirilmemiş girdiye dayalı çalışmaların ilerleyen sınıflarda (7-8. sınıf) daha faydalı olacağı düşüncesindeyiz.

2. Araştırmanın Yöntemi

2.1 Araştırma Deseni

Bu çalışmada, dilbilgisi konularının betimlenmesi hedeflendiğinden, araştırmanın yöntemi betimsel alan araştırmasıdır.

2.2 Çalışma Materyali

Araştırmada materyal olarak MEB tarafından hazırlanan ilköğretim 6-8. sınıf Türkçe ders ve öğrenci çalışma kitapları kullanılmış, dilbilgisi konularına göre etkinliklerin bütünü üzerinde çalışılmıştır.

2.3 Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak MEB tarafından hazırlanan İlköğretim 6-8. sınıf öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlikler ve 6-8. Sınıf Türkiye Geneli Güven Der Deneme Sınavı verileri kullanılmıştır. Söz konusu sınavın verilerini kullanılmaktaki amaç; Seviye Belirleme Sınavı'ndan (SBS) önce Türkiye genelinde en fazla öğrenci katılımıyla yapılan sınavlardan birisi olma özelliğini taşımasındandır. Dilbilgisi konularına yönelik genel açıklamalar ve hangi etkinlikle hangi kazanımın hedeflendiğinin saptanması için öğretmen kılavuz kitaplarından, dilbilgisi konularının sınıflara göre dağılımı ve hedeflenen amaç ve kazanımlar için ise İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'ndan (6-8. Sınıflar) yararlanılmıştır. Dilbilgisi konularının sınıflara göre zorluk derecesini belirlemek için Güven Der Deneme Sınavı verilerine başvurulmuştur.

3.4 Verilerin Çözümlemesi

Dilbilgisi konularına göre etkinliklerin sayısı, araştırmacı tarafından tespit edildikten sonra frekans/yüzde tablolarıyla ifade edilmiştir. Konulara göre öğrencilerin başarı oranlarının saptanmasında Güven Der Deneme Sınavı verilerinden yararlanılmıştır.

3. Bulgular ve Tartışma

3.1 Dilbilgisi Konularının Sınıflara Göre Dağılımı ve Konu Dağılımında İzlenen Yol ya da Ölçüt

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda, Türkçenin kurallarıyla ilgili amaç ve kazanımların öğrencilerin düzeyine uygun olarak ve aşamalı bir biçimde verildiği, dilbilgisinde kolaydan zora ilerleyen bir sıra izlendiği ve konuların birbiriyle olan ilişkilerinin gözetildiği vurgulanmaktadır. Dilbilgisi, yazım ve noktalama ile ilgili kazanımların, öğrencilerin gelişim düzeyine göre altıncı sınıftan sekizinci sınıfa doğru aşamalı olarak verildiği, fakat temel dil becerilerine yönelik kazanımların sıralanmasında bu yaklaşımın gözetilmediği belirtilmektedir (Komisyon, 2006: 8).

Tablo 1- Dilbilgisi Konularının Sınıflara Göre Dağılımı

6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
<p>1. Kelimenin yapı özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama:</p> <p>Kök, ek; isim kökü, fiil kökü; yapım eki, çekim eki; gövde; yapım eklerinin işlevleri ve kelimeye kazandırdığı anlam özellikleri; basit, türemiş ve birleşik kelimeler.</p>	<p>1. Kelime türleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama:</p> <p>Fiillerin anlam özellikleri; kip ve çekimli fiil; bildirme ve dilek kipleri; bildirme kipleri ve dilek kiplerinin kullanım özellikleri; fiillerin olumlu, olumsuz, soru ve olumsuz soru çekimleri; zarfların cümledeki işlevleri.</p>	<p>1. Fiilimsiler ile ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama:</p> <p>Fiilimsiyle, fiil ve isim soylu kelimeler arasındaki farklar; fiilimsilerin işlevleri ve kullanım özellikleri; cümlede, fiilimsiye bağlı kelime veya kelime grupları.</p>
<p>2. Kelime türleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama:</p> <p>İsimlerin cümledeki işlevleri; zamirlerin cümledeki işlevleri; hâl eklerinin işlevleri; iyelik eklerinin işlevleri; isim tamlamalarının kuruluş ve anlam özellikleri; sıfatların cümledeki işlevleri; sıfat tamlamalarının kuruluş ve anlam özellikleri; edat, bağlaç, ünlemlerin işlevleri ve cümleye kazandırdıkları anlam özellikleri:</p>	<p>2. Fiillerin yapı özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama:</p> <p>Basit, türemiş ve birleşik fiillerin kuruluş ve anlam özellikleri; farklı yapı özelliklerinde fiilleri anlam özelliklerini dik-kate olarak kullanma.</p>	<p>2. Cümleyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama:</p> <p>Cümlelerin temel öğeleri ve özellikleri; cümlelerin yardımcı öğeleri ve özellikleri; cümlede vurgulanmak istenen ifade; cümledeki fiillerin çatı özellikleri; isim ve fiil cümlelerini, anlam ve kullanım özelliklerine uygun biçimde kullanma; kurallı ve devrik cümleleri, anlam ve kullanım özelliklerine uygun biçimde kullanma; cümlelerin yapı özelliklerini kavrama; kalıplaşmış cümle yapılarının kuruluş ve kullanım özelliklerini kavrama; cümlelerin ifade ettiği anlam özelliklerini kavrama.</p>
	<p>3. Fiil kiplerinde zaman ve anlam kaymasıyla ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama:</p> <p>Cümlede zaman kavramını belirleyen/destekleyen zarflar; fiil kiplerinde zaman ve anlam kayması; fiil kiplerini farklı zaman ve anlamları ifade edecek şekilde kullanma.</p>	<p>3. Anlatım bozukluklarını belirleme ve düzeltme:</p> <p>Cümlede anlatım bozukluğuna neden olan kullanımlar; anlatım bozukluklarını düzeltme.</p>

	<p>4. Ek fiille ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama:</p> <p>İsim türünden kelimelerin kip ve kişi açısından biçimlenerek çekimlenmesi; isimlerin kip eki almasında ek fiilin rolü; isimlerin ek fiil aracılığıyla hangi kiplerde çekimlenebildiği; ek fiili işlevine uygun olarak kullanma.</p>	
	<p>5. Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama:</p> <p>Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların oluşumunda ek fiilin işlevi; zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların işlevleri; zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıları özelliklerine uygun biçimde kullanma.</p>	

6. sınıf dilbilgisi konuları en büyük bütün olarak kelimedden başlamakta, kelimelerin yapı özellikleri (kök, gövde, yapım eki, çekim eki, basit, türemiş ve birleşik kelime) , kelime türleri (isim, zamir, sıfat, edat, bağlaç, ünlem), ad ve sıfat tamlamaları üzerinde odaklanmaktadır. Sözcük türlerinin farklı adlandırmalarına yer verilmemektedir. Üretken Dönüşümlü Dilbilgisi (Chomsky, 1957) örneğinde olduğu gibi, en büyük birliktelik olarak tümceden başlanılmalı; sözcük türleri basit tümceler içinde verilmelidir. Ad öbeği ve eylem öbeği olarak iki zorunlu kurucudan kurulu tümcenin yapısı kavratıldıktan sonra, sözcüğün türünü belirlemek kolaylaşacaktır. Sözcüklerin aldıkları çekim ekleri ve bazı sözcüklerin yapısı özne-yüklem ilişkisine bağlı tümce bütünlüğü içinde değer kazanacaktır.

7. sınıf dilbilgisi kazanımlarının tamamını fiil konusu oluşturmaktadır. Kipler (bildirme, dilek, şart), fiillerin yapı özellikleri (basit, türemiş ve birleşik fiiller), zarflar, fiil kiplerinde zaman ve anlam kayması, ek fiil, zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapılar gibi algılanması ve kavranması oldukça zor olan, üniversite öğrencilerinin bile karıştırdığı konular söz konusudur.

8. sınıf dilbilgisi konuları, Türkçede oldukça tartışmalı bir konu olan fiilimsilerle başlamaktadır. Cümlelerin temel ve yardımcı öğeleri, fiillerin çatı özellikleri, isim ve fiil cümleleri, kurallı ve devrik cümle, cümlelerin yapı özellikleri, kalıplaşmış cümle, cümlelerin ifade ettiği anlam özellikleri gibi tümceyi hem anlambilimsel hem de biçim-sözdizimsel boyutta ele almaktadır. Anlatım bozuklukları da buraya dâhildir.

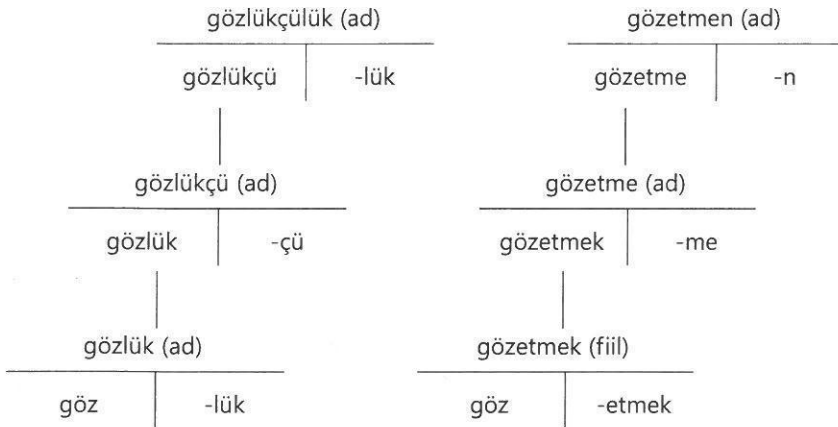
Türkçe dilbilgisinde 'fiilimsi' sözcüğünün 'eylemsi' sözcüğüyle de karşılandığına değinilmemiştir.

3.2 Türkçe Ders ve Öğrenci Çalışma Kitaplarınd Dilbilgisi Konularının Ele Alınış Biçimi ve Konuların Öğretiminde Kullanılan Yöntemler

6-8. Sınıf Türkçe Ders Kitapları temalar doğrultusunda hazırlanan metinlerden oluşmakta, anadili dersinin etkinlik alanı ve dilbilgisi konularına yönelik herhangi bir açıklama içermemektedir. Dilbilgisi konularına yönelik kazanımlar Öğrenci Çalışma Kitapları'ndaki etkinliklerle verilmeye çalışılmıştır. Konulara yönelik açıklamalar Öğretmen Klavuz Kitapları'nda yer almaktadır. Dilbilgisi etkinliklerinin genellikle temanın son üç etkinliğini oluşturduğu gözlenmiştir. Etkinliklerde genelde *sezdirme*, *kavrama* ve *pekiştirme* olmak üzere üç basamak takip edilmiştir. Ses olayları ve yazım yanlışları dilbilgisi konusu içinde değerlendirilmemiştir. İkinci dil öğretiminde kullanılan "algısal dikkati yükseltme", "üretim yapma" (kontrollü uygulama ve işlevsel uygulama), "örtük öğretim" (geliştirilmiş girdi ve geliştirilmemiş girdi) gibi bazı yöntemlerin Öğrenci Çalışma Kitapları'nda yer aldığı gözlenmiştir.

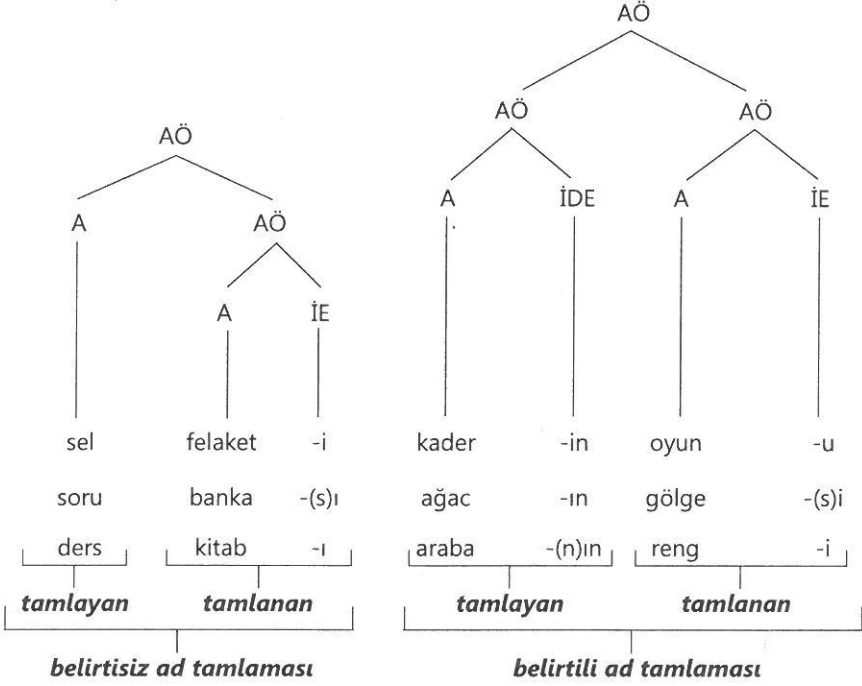
3.2.1 6. sınıf öğrenci çalışma kitabı

Altını çizme, boşluk doldurma, yazma (torba içine, kutulara, daire içine), bulmaca, cümle içinde kullanma, birleştirme, tamamlama, ayırma, eşleştirme, boyama, çözümlenme (kök ve ekine ayırma), tablo üzerinde gösterme, tablo doldurma, yuvarlak içine alma, tabloda ilgili yere örnekteki gibi (x) işareti koyma, kelimelerin altına (+) işareti koyma, altı çizili kelimeleri örnekteki gibi çözümlenme (fiil kök, yapım eki, çekim eki), varlıkları isimlendirme, örnek cümleler kurma gibi yöntemlere başvurulmuştur. Kelime türetmede "T" yöntemi model olarak sunulabilir. Türkçenin eklemeli bir dil olduğu, kökün sağına ulanan eklerle genişlediği yine bu yöntemle öğrencilere rahatlıkla verilebilir.

Çizim 1

Diğer taraftan, adların kendi içinde öbeklenerek oluşturdukları tamlamaları³ ve eylemle olan ilişkilerini (ad durumları) görselleştirmek için ağaç çizimlerden faydalanılabilir.

Çizim 2

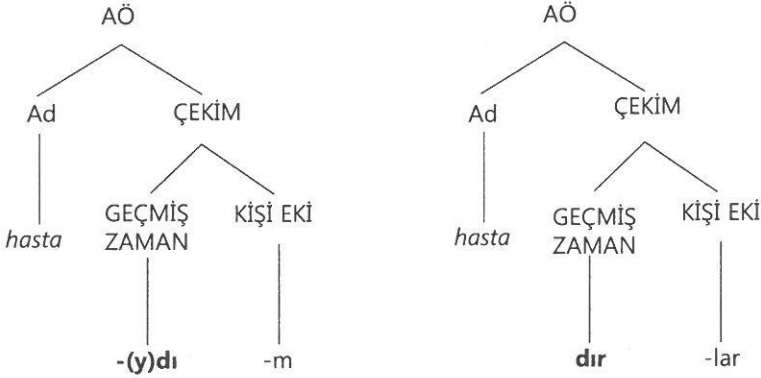
3.2.2 7. sınıf öğrenci çalışma kitabı

Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda, zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapılarda fiilin zamanını ek fiilden sonra gelen zaman ve kip ekinin belirlediği; ayrıca, fiile zamanın yanı sıra farklı anlam özellikleri de kazandırdığı ("ecek-ti" birleşik yapısı, geçmiş zamanda gerçekleşmemiş niyet; "-r-di" yapısı, terk edilmiş bir alışkanlık; "-mıymış" yapısı, sözde, güya anlamı; "-saymış" yapısı ise şart bildirmektedir.); zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların adlandırılmasında işlevden hareket edildiği; *geniş zamanın hikayesi*, *şimdiki zamanın rivayeti* gibi adlandırmaların kullanılmayacağı vurgulanmaktadır (Altan vd., 2007: 128).

Algısal dikkati yükseltmek için "altı çizili kelimelerin..." ya da "kutudaki eklerin..." gibi ifadelerle sıklıkla başvurulmuştur. Altını çizme, kutuya yazma, tabloda uygun yerlere yazma, boşlukları doldurma, cümle içinde kullanma, eşleştirme, birleştirme, uygun ek getirme, çekimleme, yazma, tamamlama, boşluklara yazma, cümle kurma,

3 Detaylı bilgi için bkz. Aydın, İ. (2008). "Türkçede Tamlamalar", V. Ulusal Frankofoni Kongresi 25-26 Ekim 2007-Erzurum, Bizim Büro Basım Evi: Ankara, s. 396-416.

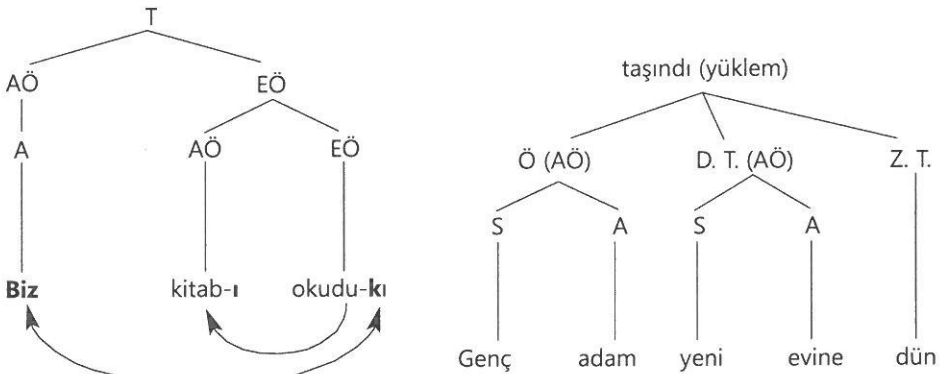
cümleleri yeniden kurma gibi yöntemler kullanılmıştır. İsimlerin ek fiillerle nasıl çekimlendiğini kavratmak için ağaç çizimden faydalanılabilir:

Çizim 3

3.2.3 8. sınıf öğrenci çalışma kitabı

Metindeki altı çizili kelimeleri ilgili kutucuklara yazma (isim, fiil, fiilimsi), istenilen kelime ya da kelime grubunu bulma, karşılıklarına yazma, edilgen hâle getirme, ayırt etme, adlandırma, dönüştürme (devrik cümle/kurallı cümle), sezdirme ve sorgulatma, verilen cümlelerin yapılarını belirleme (tek yüklemlilik cümle, fiilimsi bulunan cümle, birden çok yüklemlilik cümle, bağlacı olan cümle), tablodaki uygun yerlere yazma, yapılarına göre cümleleri adlandırma (tek yüklemlilik cümle, fiilimsi bulunan cümle, birden çok yüklemlilik cümle ve bağlacı olan cümle), boş bırakılan cümleleri tamamlama, örnekteki gibi işaretleme, eşleştirme, cümlelere uygun fiilimsi ekleri getirerek onları birleştirip tek bir cümle haline getirme gibi yöntemler kullanılmıştır. Özne-yüklem ilişkisi ve cümlenin temel öğeleri bağlamında bağimsal model ve geleneksel model, yöntem olarak sunulabilir.⁴

Çizim 4

4 Detaylı bilgi için bkz. Aydın, İ. (2009), "Geleneksel Dilbilgisi ve Stemma'ya Dayalı Çözümleme", XXII. Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildirileri, Ankara: Cantekin Matbaası, s. 526-537. Ayrıca, Aydın, İ. (2006). "Türkçede Tümce Çözümü ve Öğretimi Üzerine İki Model", Dilbilim, Dil Öğretimi ve Çeviribilim Yazıları, Cilt-1, Ankara Pegem A Yayıncılık, s. 229-242.

3.3 Dilbilgisine Yönelik Etkinliklerin Sınıf ve Konulara Göre Dağılım Oranı

Dilbilgisine yönelik etkinliklerin sınıf ve konulara göre dağılım oranına geçmeden önce, burada 6-8. Sınıf Türkçe Öğretim Programı'nda öngörülen "temel dil becerileri" ve "dilbilgisi"ne yönelik oranları hatırlatmak yararlı olacaktır:

Tablo 2- İlköğretim Türkçe Dersi (6-8. Sınıflar) Öğretim Programı Temel Dil Becerileri ve Dilbilgisi Oranları

TEMEL DİL BECERİLERİ	ORAN (%)
DİNLEME/İZLEME	15
KONUŞMA	20
OKUMA	30
YAZMA	20

DİLBİLGİSİ	
SINIFLAR	ORAN (%)
6	15
7	15
8	15

(MEB, 2006: 10)

Tablo 2, ilköğretim Türkçe dersine yönelik hedeflenen kazanımların %85'ini temel dil becerilerinin, %15'ini de dilbilgisinin oluşturduğunu göstermektedir.

Tablo 3- Öğrenci Çalışma Kitaplarındaki Dilbilgisi ve Temel Dil Beceri Etkinliklerinin Sınıflara Göre Dağılım Oranı

Etkinlikler	Sınıflar							
	6. Sınıf		7. Sınıf		8. Sınıf		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
T.D.B. Etkinlikleri	188	76	170	73	166	76	524	(75)
Dilbilgisi Etkinlikleri	59	24	63	27	52	24	174	(25)
Toplam	247	100	233	100	218	100	698	100

Tablo 3'te iki tür bir bulgu söz konusudur: Bunlardan birincisi etkinlik sayılarının sınıflara göre dağılımı; ikincisi ise dilbilgisi etkinliklerinin temel dil becerileri etkinliklerine oranı. Dilbilgisi konuları basitten zora doğru bir sıralama takip ettiğine göre; dilbilgisi etkinliklerinin de artan bir düzen izlemesi gerekmektedir. Oysa grafiğe göre, sınıflara göre dilbilgisi etkinliklerinde 7. sınıfta bir artış gözlenmekle birlikte, 8. sınıfta tekrar 6. sınıfın altına düştüğü gözlenmektedir. Sınıflara göre toplam etkinlik sayısına bakıldığında, etkinliklerin gittikçe azalan bir seyir izlediği görülmektedir.

İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'na göre temel dil becerilerine yönelik etkinlik oranı %85, dilbilgisine yönelik etkinlik oranı da %15 olması gerekirken, frekans/yüzde tabloları verilerine göre bu oran; Temel Dil Becerileri için %75, Dilbilgisi için de %25 olarak saptanmıştır. Buna göre temel dil becerileri ve dilbilgisi kazanım oranlarıyla etkinlik oranları arasında yaklaşık %10'luk bir sapma vardır.

Tablo 4- 6. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabındaki Dilbilgisi Etkinliklerinin Amaç ve Kazanımlara Göre Oranı

1. Amaç: Kelimelerin yapı özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama			2. Amaç: Kelime türleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama		
Kazanımlar	f	%	Kazanımlar	f	%
1. Kök ve eki kavrar.	4	18	1. İsimlerin cümledeki işlevlerini kavrar, isimleri işlevlerine uygun olarak kullanır.	4	11
2. İsim kökü ile fiil kökünü ayırt eder.	3	14	2. Zamirlerin cümledeki işlevlerini fark eder, zamirleri işlevlerine uygun olarak kullanır.	3	8
3. Yapım eki ile çekim ekini ayırt eder.	3	14	3. Hâl eklerinin işlevlerini kavrar.	4	11
4. Gövdeyi kavrar.	2	9	4. İyelik eklerinin işlevlerini kavrar.	3	8
5. Yapım eklerinin işlevlerini ve kelimeye kazandırdığı anlam özelliklerini kavrar.	4	18	5. İsim tamlamalarının kuruluş ve anlam özelliklerini kavrar.	6	16
6. Birleşik kelimeyi kavrar	3	14	6. Sıfatların cümledeki işlevlerini fark eder, sıfatları işlevlerine uygun olarak kullanır.	5	14
7. Basit, türemiş ve birleşik kelimeleri ayırt eder.	3	14	7. Sıfat tamlamalarının kuruluş ve anlam özelliklerini kavrar.	5	14
			8. Edat, bağlaç, ünlemlerin işlevlerini ve cümleye kazandırdıkları anlam özelliklerini kavrar; bu kelimeleri işlevlerine uygun olarak kullanır.	5	14
			9. Kelimeleri cümlede farklı görevlerde kullanır.	2	5
Toplam	22	100	Toplam	37	100

Tablo 4; 6. sınıf dilbilgisine yönelik genel amaçların 2 başlık altında toplandığını, birinci amaca yönelik 7 kazanımın toplamda 22 etkinlik içerdiğini, kazanım başına düşen ortalama etkinlik sayısı yaklaşık 3,1 iken, iki, üç, altı ve yedinci kazanımların 3, bir ve beşinci kazanımların 4, dördüncü kazanımın 2 etkinlik içerdiğini; ikinci amaca yönelik 9 kazanımın toplamda 37 etkinlik içerdiğini, kazanım başına düşen ortalama etkinlik sayısı yaklaşık 4,1 iken bir ve üçüncü kazanımların 4, iki ve dördüncü kazanımların 3, beşinci kazanımın 6, altı, yedi ve sekizinci kazanımların 5, dokuzuncu kazanımın 2 etkinlik içerdiğini betimlemektedir.

Tablo 5- 7. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı'ndaki Dilbilgisi Etkinliklerinin Amaç ve Kazanımlara Göre Oranı

1. Amaç: Kelime türleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama.			2. Amaç: Fiillerin yapı özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama.			3. Amaç: Fiil kiplerinde zaman ve anlam kaymasıyla ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama.		
Kazanımlar	f	%	Kazanımlar	f	%	Kazanımlar	f	%
1. Fiillerin anlam özelliklerini kavrar.	3	14,3	1. Basit, türemiş ve birleşik fiillerin kuruluş ve anlam özelliklerini kavrar.	6	67	1. Cümlede zaman kavramını belirleyen/ destekleyen zarfları fark eder.	3	30
2. Kip ve çekimli fiili kavrar.	3	14,3	2. Farklı yapı özelliklerinde fiilleri anlam özelliklerini dikkate alarak kullanır.	3	33	2. Fiil kiplerinde zaman ve anlam kaymasının nasıl gerçekleştiğini kavrar.	4	40
3. Bildirme kipleriyle dilek kiplerini ayırt eder.	3	14,3				3. Fiil kiplerini farklı zaman ve anlamları ifade edecek şekilde kullanır.	3	30
4. Bildirme kiplerinin kullanım özelliklerini kavrar.	3	14,3						
5. Dilek kiplerinin kullanım özelliklerini kavrar.	3	14,3						
6. Fiillerin olumlu, olumsuz, soru çekimleri ile ilgili uygulamalar yapar.	2	9,5						
7. Zarfların cümledeki işlevlerini fark eder, zarfları işlevlerine uygun olarak kullanır.	2	9,5						
8. Kelimeleri cümlede farklı görevlerde kullanır.	2	9,5						
Toplam	21	100	Toplam	9	100	Toplam	10	100

4. Amaç: Ek fiille ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama.			5. Amaç: Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama		
Kazanımlar	f	%	Kazanımlar	f	%
1. İsim türünden kelimelerin kip ve kişi açısından biçimlenerek çekimlenebildiğini kavrar.	3	25	1. Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların oluşumunda ek fiilin işlevini kavrar.	3	27,3
2. İsimlerin kip eki almasında ek fiilin rolünü kavrar.	3	25	2. Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların işlevlerini ve kullanım özelliklerini kavrar.	5	45,4
3. İsimlerin ek fiil aracılığıyla hangi kiplerde çekimlenebildiğini kavrar.	3	25	3. Zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıları özelliklerine uygun biçimde kullanır.	5	27,3
4. Ek fiilli işlevine uygun olarak kullanır.	3	25			
Toplam	12	100	Toplam	11	100

Tablo 5; öncelikle 6. sınıfa oranla genel amaçlarda 3 basamak artış olduğunu, birinci amaca yönelik 8 kazanımın toplamda 21 etkinlik içerdiği, kazanım başına düşen ortalama etkinlik sayısı yaklaşık 2,6 iken bir, iki, üç, dört ve beşinci kazanımların 3, altı, yedi ve sekizinci kazanımların 2 etkinlik içerdiğini; ikinci amaca yönelik 2 kazanımın toplamda 9 etkinlik içerdiği, kazanım başına düşen ortalama etkinlik sayısı yaklaşık 4,5 iken birinci kazanımın 6, ikinci kazanımın 3 etkinlik içerdiğini; üçüncü amaca yönelik 3 kazanımın toplamda 10 etkinlik içerdiği, ortalama etkinlik sayısı 3,3 iken bir ve üçüncü kazanımların 3 etkinlik, ikinci kazanımın ise 4 etkinlik içerdiğini; dördüncü amaca yönelik 4 kazanımın toplamda 12 etkinlik içerdiği, kazanım başına düşen ortalama etkinlik sayısının 3 olduğunu; beşinci amaca yönelik 3 kazanımın toplamda 11 etkinlik içerdiği, kazanım başına düşen ortalama etkinlik sayısı ortalama 3,6 iken bir ve üçüncü kazanımların 3, ikinci kazanımın ise 5 etkinlik içerdiğini betimlemektedir.

Tablo 6- 8. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabı'ndaki Dilbilgisi Etkinliklerinin Amaç ve Kazanımlara Göre Oranı

1. Amaç: Fiilimsiler ile ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama.			2. Amaç: Cümleyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama.			3. Amaç: Anlatım bozukluklarını belirleme ve düzeltme.		
Kazanımlar	f	%	Kazanımlar	f	%	Kazanımlar	f	%
1. Fiilimsiyle, fiil ve isim soylu kelimeler arasındaki farkları kavrar.	2	14	1. Cümlelerin temel öğelerini ve özelliklerini kavrar.	2	6	1. Cümlede anlatım bozukluğuna neden olan kullanımları belirler.	4	80
2. Fiilimsilerin işlevlerini ve kullanım özelliklerini kavrar.	2	14	2. Cümlelerin yardımcı öğelerini ve özelliklerini kavrar.	2	6	2. Anlatım bozukluklarını düzeltir.	1	20
3. Fiilimsileri özelliklerine uygun biçimde kullanır.	6	43	3. Cümlede vurgulanmak istenen ifadeyi belirler.	2	6			
4. Cümlede, fiilimsiye bağlı kelime veya kelime gruplarını bulur.	4	29	4. Cümledeki fiillerin çatı özelliklerini kavrar.	2	6			
			5. İsim ve fiil cümlelerini, anlam ve kullanım özelliklerine uygun biçimde kullanır.	6	18			
			6. Kurallı ve devrik cümleleri, anlam ve kullanım özelliklerine uygun biçimde kullanır.	2	6			
			7. Cümlelerin, yapı özelliklerini kavrar.	5	15			
			8. Kalıplaşmış cümle yapılarının kuruluş ve kullanım özelliklerini kavrar.	5	15			
			9. Cümlelerin ifade ettiği anlam özelliklerini kavrar.	2	6			
			10. Cümleler arasındaki anlam ilişkilerini kavrar.	3	9			
			11. Cümleye hâkim olan duyguyu fark eder.	2	6			
Toplam	14	100	Toplam	33	100	Toplam	5	100

Tablo 6; 8. sınıf dilbilgisine yönelik genel amaçların 3 başlık altında toplandığını, birinci amaca yönelik 4 kazanımın toplamda 14 etkinlik içerdiğini, kazanım başına

düşen ortalama etkinlik sayısı yaklaşık 4 (3,5) iken, birinci ve ikinci kazanımın 2, üçüncü kazanımın 6, dördüncü kazanımına 4 etkinlik içerdiğini; ikinci amacın 11 kazanım içerdiğini, kazanım başına düşen ortalama etkinlik sayısı 3 iken, birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü, altıncı, dokuz ve on birinci kazanımların 2, beşinci kazanımın 6, yedi ve sekizinci kazanımların 5, onuncu kazanımın ise 3 etkinlik içerdiğini; üçüncü amacın iki kazanımdan oluştuğunu, kazanım başına düşen ortalama etkinlik sayısı 2,5 iken, birinci kazanımın 4, ikinci kazanımına 1 etkinlik içerdiğini betimlemektedir.

3.4 Sınıflara Göre Öğrencilerin Öğrenmede En Çok Zorlandıkları Dilbilgisi Konuları

Öğrencilerin zorlandıkları dilbilgisi konularını belirlemek için Seviye Belirleme Sınavı'ndan (SBS) önce Türkiye genelinde en fazla katılımı yapılan Güven Der Deneme Sınavı verilerinden yararlanılmıştır.

3.4.1. 6. sınıf Türkiye Geneli Güven Der Deneme Sınavı Türkçe konu analizleri

Türkiye genelinde toplam 47451 öğrenci sınava katılmıştır. Toplam 15 konuda, 19 soruyla öğrencilerin Türkçe bilgileri sınanmıştır.

Tablo 7- 6. Sınıf Türkiye Geneli Güven Der Deneme Sınavı Türkçe Konu Analizleri

Konu Adı	SrSy	Ort-D	Ort-Y	Ort-N	Dğr-%	Net-%	Bşr-Drm
Anlamsal Bozukluklar	1	0,58	0,34	0,47	58,15	46,92	15
Cümle Yorumlama	1	0,63	0,36	0,51	63,04	51,09	14
"de", "mi", "ki" nin yazımı	1	0,64	0,33	0,53	63,59	52,72	13
Türemiş Sözcükler	1	0,72	0,28	0,62	71,74	62,50	12
Atasözleri	1	0,74	0,23	0,66	73,91	66,12	11
Paragraf Yorumlama	2	1,57	0,39	1,44	78,53	72,01	10
Sözcüklerin Cümlelere Kattığı Anlamlar	1	0,81	0,18	0,75	80,98	75,00	9
Ses Olayları	1	0,84	0,14	0,80	84,24	79,71	7
Sözcüklerin Anlam Özellikleri	2	1,70	0,29	1,60	85,05	80,16	6
Cümlelerin Anlam Özellikleri	2	1,77	0,22	1,69	88,32	84,60	5
Bağlaç	1	0,91	0,09	0,88	91,30	88,41	4
Deyimler	1	0,92	0,06	0,90	91,85	89,86	3
Anlatım Teknikleri	1	0,98	0,02	0,98	98,37	97,83	2
Sözcük İlişkileri	1	0,98	0,01	0,98	98,37	98,01	1

6. sınıf soruları ilgili sınıfa yönelik dilbilgisi kazanımlarını tam yansıtmamakla birlikte, bize bir takım ipuçları vermektedir. Öğrencilerin net yüzdelerine göre, en zordan en

kolaya doğru dilbilgisi konuları şöyle sıralanmaktadır: Anlam bozuklukları (46,92), cümle yorumlama (51,09), "de", "mi", "ki"nin yazımı (52,72), türemiş sözcükler (62,50), paragrafın yapısı (76,63), ses olayları (79,71), bağlaç (88,41). Sorularda, 6. sınıf kazanımları içinde yer alan tamlamalara yer verilmediği görülmektedir.

6.4.2 7. sınıf Türkiye Geneli Güven Der Deneme Sınavı Türkçe konu analizleri

Türkiye genelinde toplam 58677 öğrenci sınava katılmıştır. Toplam 12 konuda, 21 soruyla öğrencilerin Türkçe bilgileri sınanmıştır.

Tablo 8- 7. Sınıf Türkiye Geneli Güven Der Deneme Sınavı Türkçe Konu Analizleri

Konu Adı	SrSy	Ort-D	Ort-Y	Ort-N	Dğr-%	Net-%	Bşr-Drm
<i>Ek Fiil</i>	1	0,41	0,50	0,25	41,23	24,71	12
<i>Fiil Çekimi</i>	1	0,54	0,42	0,40	53,51	39,62	11
<i>Deyimler</i>	1	0,64	0,35	0,52	63,60	51,90	10
<i>Yazım Yanlışlıkları</i>	1	0,64	0,33	0,53	63,60	52,63	9
<i>Sözcüklerin Cümlelere Kattığı Anlamlar</i>	2	1,53	0,46	1,37	76,32	68,64	8
<i>Paragraf Yorumlama</i>	4	3,18	0,74	2,94	79,61	73,46	7
<i>Cümle Yorumlama</i>	4	3,31	0,64	3,09	82,68	77,30	6
<i>Paragrafın Yapısı</i>	1	0,84	0,15	0,79	84,21	79,24	5
<i>Zarflar ve Çeşitleri</i>	1	0,87	0,09	0,84	87,28	84,36	4
<i>Edebi Sanatlar</i>	1	0,91	0,09	0,88	90,79	87,72	3
<i>Cümlelerin Anlam Özellikleri</i>	2	1,93	0,07	1,90	96,27	95,10	2
<i>Sözcüklerin Anlam Özellikleri</i>	2	1,93	0,07	1,91	96,49	95,32	1

7. sınıfın verilerine bakıldığında, öğrencilerin en çok zorlandıkları konuların ek fiil ve fiil çekimi olduğu görülmektedir. Aslında bu yadsınmayacak bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Görüşlerine başvurduğumuz öğretmenler de fiil çekimi ve kiplerin 7. sınıfta zorlanılan konular olduğunu belirtmişlerdir. Fiil kiplerinde zaman ve anlam kaymasıyla ilgili soru yer almamıştır. Bu konu da öğrencilerin kavramada zorlandıkları kazanımlardandır. Öğrencilerin net yüzdelerine göre, en zordan en kolaya doğru dilbilgisi konuları şöyle sıralanmaktadır: Ek fiil (24,71), fiil çekimi (39,62), yazım yanlışlıkları (52,63), paragrafın yapısı (79,24), zarflar ve çeşitleri (84,36).

6.4.3 8. sınıf Türkiye Geneli Güven Der Deneme Sınavı Türkçe konu analizleri

Türkiye genelinde toplam 84068 öğrenci sınava katılmıştır. Toplam 14 konuda, 23 soruyla öğrencilerin Türkçe bilgileri sınanmıştır.

Tablo 9- 8. Sınıf Türkiye Geneli Güven Der Deneme Sınavı Türkçe Konu Analizleri

Konu Adı	SrSy	Ort-D	Ort-Y	Ort-N	Dğr-%	Net-%	Bşr-Drm
Cümle Yorumlama	1	0,64	0,31	0,54	63,96	53,79	14
Yazım Yanlışlıkları	1	0,68	0,31	0,57	67,53	57,03	13
Nesnesine Göre Cümleler	1	0,65	0,21	0,58	65,26	58,33	12
Yardımcı Ögeler	1	0,69	0,17	0,64	69,48	63,96	11
Anlamsal Bozukluklar	1	0,76	0,23	0,68	75,97	68,29	10
Paragraf Yorumlama	4	3,24	0,73	2,99	80,93	74,84	9
Cümlenin Yapısı	2	1,63	0,35	1,51	81,49	75,60	8
Deyimler	1	0,82	0,17	0,77	82,47	76,95	7
Zarf Fiiller	1	0,82	0,14	0,77	81,82	77,27	6
Cümlelerin Anlam Özellikleri	3	2,66	0,33	2,55	88,74	85,10	5
Sözcüklerin Anlam Özellikleri	4	3,56	0,37	3,44	89,04	85,98	4
Paragrafın Yapısı	1	0,90	0,09	0,86	89,61	86,47	3
Sözcüklerin Cümlelere Kattığı Anlamlar	1	0,92	0,06	0,90	91,88	89,83	2
Kavramlar	1	0,93	0,07	0,90	92,53	90,15	1

Tablo 9 incelendiğinde, öğrencilerin zorlandıkları konuların; cümle yorumlama (53,79), yazım yanlışlıkları (53,03), nesnesine göre cümleler (58,33), yardımcı ögeler (63,96), anlamsal bozukluklar (68,29), cümlenin yapısı (75,60), zarf fiiller (77,27) biçiminde sıralandığı gözlenmektedir. 8. sınıf dilbilgisine yönelik kazanımların arasında fiilimsiler oldukça geniş yer tutmasına rağmen tek soruyla (zarf fiil) sınav soruları içinde yer almıştır.

İlköğretimdeki dilbilgisi konularının yoğunluğu ve orta öğretim öğrencisinin zihin gelişimi dikkate alındığında, Türkçede oldukça tartışmalı bir konu olan fiilimsiler ve fiilimsilerle kurulan birleşik tümceler konusunun orta öğretime bırakılması daha yararlı olacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

6-8. sınıfa yönelik dilbilgisi amaç ve kazanımlarının oldukça fazla tutulduğu; kazanım fazlalığından dolayı, konuların kavranması için yeterince alıştırmaya yer verilmediği gözlenmiştir. Dilbilgisi konularının ve öğretim yöntemlerinin temel dil becerileri ve öğrencilerin bilişsel düzeylerine göre, iletişimsel edinçleri de gözetilerek, güncel dilbilgisi öğretimi yaklaşımları çerçevesinde yeniden tasarlanması gerekmektedir. Araştırmaya ilişkin birkaç saptama ve öneri aşağıda sunulmaktadır:

- "Algısal dikkati yükseltme", "üretici uygulama", "örtük öğretim" gibi ikinci dil öğretiminde kullanılan bazı yöntem ve tekniklerin Öğrenci Çalışma

Kitaplarındaki etkinliklerde kullanıldığı saptanmıştır. Gerek birinci dil gerekse ikinci dil ediniminde dilbilgisi öğretimindeki amaç, dili etkili bir biçimde kullanmak ve doğru iletişim kurabilmek olduğundan bu durum yadsınılmamalıdır. "Algısal dikkati yükseltme" (altı çizili kelimenin...) ve "üretici uygulama" (örnekteki gibi...), en çok kullanılan yöntem olarak dikkat çekmektedir. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin bilişsel gelişimleri dikkate alındığında, soyut güdülemeyi gerektiren "örtük öğretim" yöntemine 6 ve 7. sınıflarda ağırlık verilmesi daha doğru olacaktır.

- İlköğretim Türkçe Dersi (6-8. Sınıflar) Öğretim Programına göre temel dil becerilerine yönelik etkinlik oranı %85, dilbilgisine yönelik etkinlik oranı da %15 olması gerekirken, frekans/yüzde tabloları verilerine göre bu oran temel dil becerileri için %75, dilbilgisi içinde %25 olarak tespit edilmiştir. Buna göre temel dil becerileri ve dilbilgisi kazanım oranlarıyla öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinlik oranları arasında %10'luk bir sapma olduğu saptanmıştır.
- Gerek temel dil becerileri gerekse dilbilgisine yönelik etkinlik oranlarında düzenli bir artış gözlenmemiştir. "Dilbilgisinde kolaydan zora ilerleyen bir sıra" izlendiğine göre, dilbilgisi etkinliklerinin sınıflara göre artan bir düzen izlemesi gerekmektedir. Oysa dilbilgisi etkinliklerinde 7. sınıfta bir artış gözlenmekle birlikte, 8. sınıfta tekrar 6. sınıfın altına düştüğü görülmektedir. Toplam etkinlik sayısına bakıldığında, etkinliklerin sınıflara göre gittikçe azalan bir seyir izlediği ortaya çıkmaktadır: Toplam etkinlik sayısı 6. sınıfta 247, 7. sınıfta 233, 8. sınıfta ise 218'dir.
- Hedeflenen kazanım fazlalığından dolayı bazı konularda yeterince etkinliğe yer verilemediği gözlenmiştir. Bu bağlamda sınıflara göre konu dağılımı tekrar gözden geçirilmelidir. Örneğin, 8. sınıftaki fiilimsi konusu orta öğretime kaydırılabilir; fiilimsiden boşalan yere de, aşırı konu yığılmasının gözlemlendiği 7. sınıftan konu aktarımı yapılabilir.
- Türkiye genelinde yapılan geniş ölçekli sınav verilerine göre, öğrencilerin başarı oranlarının düşük olduğu konular tekrar gözden geçirilmeli, bu konulara yönelik yeni bakış açıları geliştirilmeli ve etkinlik sayısında artışa gidilmelidir.
- Ders kitaplarıyla öğrenci çalışma kitapları birleştirilmeli; sadece öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan dilbilgisi konularıyla ilgili açıklamalara öğrenci çalışma kitaplarında da yer verilmelidir.
- Dilbilgisi konu listeleri tekrar gözden geçirilmeli; listelenen konular birbirinden kopuk bağımsız tümceler biçiminde değil, bir metin bütünlüğü içinde ele alınmalıdır. Hepsinden önemlisi konular sözcük ve sözcük türleri yerine, en büyük bütün olarak tümceden başlamalıdır.

- Yazma becerileri içinde ele alınan Türkçedeki “ses uyumları” ve “yazım yanlışlıkları” konuları dilbilgisi konuları içinde incelenmelidir; zira aynı uyumlar sözlü dilde de geçerlidir. “Yazı öğretiminden ayrı yürütülen dilbilgisi öğretimi, öğrencinin yazı yetisini geliştirmede yetersiz kalacaktır” (Hillocks, 1986).
- Dilbilgisi konularının kavratılması için çeşitli çizim ve grafiklere başvurmanın öğrenimi kolaylaştıracağı bilinmektedir: “Grafikler ve tablolar, ilişkilerin bağımlılıkların ve yapıların aydınlatılmasını sağlar. Semboller ve yazıların görsel öğeler olarak kullanımıyla da gerçeğe yakınlaşmanın en üst düzeyine ulaşılır” (Yıldız, 2003: 77). Bu çerçevede Üretici Dilbilgisi ve Bağımsal Dilbilgisinin ortaya koyduğu modellerden yararlanılabilir. Söz konusu modeller gerek belirtme öbeklerinde gerekse eylemsilerle kurulan karmaşık yapılarda, öğeler arasındaki sıralı düzeni ortaya koyabilmekte; basit ve birleşik tümcelerin içyapılarını görselleştirme olanağını sunabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Altan, A. ve Arhan, S. (2007). *İlköğretim Türkçe 7 Öğretmen Kılavuz Kitabı*, Ankara: Özgün Matbaacılık.
- Aydın, İ. (2006). Türkçede Tümce Çözümü ve Öğretimi Üzerine İki Model, *Dilbilim, Dil Öğretimi ve Çeviribilim Yazıları*, Cilt-1, Ankara: Pegem A Yayıncılık, 229-242.
- Aydın, İ. (2008). Türkçede Tamlamalar, *V. Ulusal Frankofoni Kongresi*: 25-26 Ekim 2007- Erzurum, Ankara: Bizim Büro Basım Evi, 396-416.
- Aydın, İ. (2009). Anadili Dersinin Etkinlik Alanları ve Dilbilgisi, *Milli Eğitim*, 181, 20-52.
- Aydın, İ. (2009). Geleneksel Dilbilgisi ve Stemma'ya Dayalı Çözümleme, *XXII. Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildirileri*, Ankara: Cantekin Matbaası, 526-537.
- Azar, B. (2007). Grammar-based Teaching: A Practitioner's Perspective, *TESL-EJ*, 11(2).
[Çevrimiçi]: <http://tesl-ej.org/ej42/a1.html> (01 Ekim 2007 tarihinde indirilmiştir.)
- Beverly, A. H. (2007). *The Role of Grammar in Improving Student's Writing*.
[Çevrimiçi]: http://www.sadlier-oxford.com/docs/language/paper_chin.cfm (01 Ekim 2007 tarihinde indirilmiştir.)
- Carter, R., Hughes, R. ve McCarthy, M. (2000). *Exploring Grammar in Context*, Cambridge: Cambridge University Press..
- Celce-Murcia, M. (1991). Grammar Pedagogy in Second and Foreign Language Teaching, *TESOL Quarterly*. 3(25): 459-480.
- Chen, X. (2006). Grammar Instruction and Evaluation of an EFL Textbook of China, *Sino-US English Teaching*, Volume 3, 9, 39-46.
- Comsky, N. (1957). *Syntactic Structures*, Berlin: Mouton de Gruyter.
- Doughty, C. (1991). Second Language Instruction Does Make a Difference: Evidence from an Empirical Study of SL Relativization, *Studies in Second Language Acquisition*, 13, 431-469.

- Doughty, C. ve Varela, E. (1998). Communicative Focus on Form içinde (yay. haz.: Doughty, C. ve Williams, J.) *Focus on Form in Classroom Second Language Acquisition* (114-138), Cambridge: Cambridge University Press.
- Ellis, R. (1992). *Grammar Teaching - Practice or Consciousness-raising*, Clevedon: Multilingual Matters.
- Ellis, R. (1999). The Place of Grammar Instruction in the Second/Foreign Language Curriculum, *New Zealand Studies in Applied Linguistics*, 1(5), 1-21.
- Ellis, R. (1999). Input-based Approaches to Teaching Grammar: A Review of Classroom Oriented Research, *Annual Review of Applied Linguistics*, 19, 64-80.
- Ellis, R. (2003). *Task-based Language Learning and Teaching*, Oxford: Oxford University Press.
- Fotos, S. ve Ellis, R. (1991). Communicating about Grammar: A Tasked-based Approach. *TESOL Quarterly*, 4(25): 605-628.
- Hedge, T. (2000). *Teaching and Learning in the Language Classroom*, Oxford: Oxford University Press.
- Hillocks, G. Jr. (1986). Research on Written Composition: New Directions for Teaching, Urbana, IL: ERIC Clearinghouse on Reading and Communication.
- Hughes, R. ve McCarthy, M. (1998). From Sentence to Discourse: Discourse Grammar and English Language Teaching. *TESOL Quarterly*, 32, 263-287.
- MEB (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6, 7, 8. Sınıflar)*, Ankara: MEB Yayınevi.
- Larsen-Freeman, D. (2003). *Teaching Language: From Grammar to Grammaticing*, Boston: Thomson Heinle.
- Lyster, R. ve Ranta, L. (1997). Corrective Feedback and Learner Uptake: Negotiation of Form in Communicative Classroom, *Studies in Second Language Acquisition*, 19, 37-66.
- Nunan, D. (1989). *Designing Tasks for the Communicative Classroom*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Paltridge, B. (1994). *Focusing on Language in the Communicative Classroom*, The New Zealand Language Teacher, 1(20): 71-76.
- Robinson, P. (1996). Learning Simple and Complex Second Language Rules under Implicit, Incidental, Rule-search and Instructed Conditions, *Studies in Second Language Acquisition*, 18, 27-68.
- Van den Branden. K. (1997). Effects of Negotiation on Language Learners' Output, *Language Learning*, 47, 589-636.
- Van Patten, B. (2002). Processing Instruction: An Update, *Language Learning*, 52, 755-803.
- Yıldız, C. (2003). *Türkçe Öğretiminde Alternatif Yöntemler*, Ankara: Anı Yayıncılık.

İncelen Ders ve Çalışma Kitapları

- Altan, A. ve Arhan, S. (2007). *İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı*, Ankara: Özgün Matbaacılık.
- Altan, A. ve Arhan, S. (2007). *İlköğretim Türkçe 7 Çalışma Kitabı*, Ankara: Özgün Matbaacılık.
- Altan, A. ve Arhan, S. (2008). *İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı*, İstanbul: Feza Gazetecilik A.Ş.
- Altan, A. ve Arhan, S. (2008). *İlköğretim Türkçe 8 Çalışma Kitabı*, İstanbul: Feza Gazetecilik A.Ş.
- Erol, A. ve Altan, A. (2008). *İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı*, İstanbul: Feza Gazetecilik A.Ş.
- Erol, A. ve Altan, A. (2008). *İlköğretim Türkçe 6 Çalışma Kitabı*, İstanbul: Feza Gazetecilik A.Ş.